

Mariusz Konieczny
ORCID: 0000-0001-6967-5231
Parafia Tyśmienica

W trosce o godność człowieka

For the Sake of Human Dignity

Janusz Mariański, *Godność ludzka w narracji społecznej.*
Studium socjopedagogiczne,
Wydawnictwo KUL, Lublin 2021, ss. 302

We wstępie do publikacji Janusza Mariańskiego można odnaleźć stwierdzenie streszczające, czym właściwie jest godność człowieka i jakie winno być jej rozumienie we współczesności: godność osoby obejmuje najważniejsze wartości ludzkie i nikt formalnie nie kwestionuje zasady jej poszanowania jako fundamentu społeczeństwa obywatelskiego. Obserwowane w dzisiejszym świecie zmiany, związane z globalizacją, mobilnością społeczeństw i ludzkiej myśli, wzrastającym poziomem wykształcenia oraz coraz szerszym dostępem do środków masowego przekazu, dla niektórych socjologów stają się podstawą do twierdzenia, że następuje osłabienie, a nawet kryzys dotyczący godności człowieka. Wyzwania związane ze współczesną polityką migracyjną, brakiem akceptacji podstawowych wartości etycznych, jawnym odrzucaniem religijności, a także zasad moralnych z niej wynikających, stają się bodźcem do poszukiwania, czasami od nowa, odpowiedzi na temat rozumienia i znaczenia godności osoby ludzkiej. Stawiane sztucznie radykalne wybory, o różnym natężeniu emocjonalnym, dotyczące szczegółowych sfer

SPI Vol. 25, 2022/3
e-ISSN 2450-5366

Reviews

Recenzje

ludzkiego życia, także moralności, skłaniają do dogłębnej analizy dotyczącej istoty nie tylko ludzkiej wolności, swobody prezentowania określonych poglądów i postaw życiowych, ale także rozumienia samej godności człowieka, tego, kim właściwie on jest.

Problematyka godności zyskuje w ostatnich latach coraz większe znaczenie, jednak jest ona niewspółmierna w porównaniu do roli, jaką przyznaje się wartościom i postawom oraz zachowaniom godnościowym. Bez dogłębnej analizy istoty godności człowieka i konsekwencji z niej wynikających nie będziemy w stanie uchwycić prawdy, kim jest człowiek i określić jego relacji społecznych. Podjęta w omawianej publikacji przez Janusza Mariańskiego problematyka jest próbą odpowiedzi na współczesne zapotrzebowania odnoszące się do dyskusji wokół kwestii rozumienia wolności. Jest to próba odpowiedzi jakże adekwatnej i komplementarnej, bo obejmującej zmieniającą się perspektywę sytuacji religijno-społeczno-polityczno-gospodarczej. Publikacja jest zwieńczeniem długiego procesu poznawczego, prezentowanego w tekstach: *Godność ludzka jako wartość społeczno-moralna: mit czy rzeczywistość? Studium interdyscyplinarne* (Toruń 2016), *Godność ludzka w kontekście społecznym. Szkice ze społecznego nauczania Kościoła katolickiego* (Lublin 2017), *Godność ludzka – wartość ocalona? Studium socjopedagogiczne* (Płock 2017), *Godność ludzka – wartość doceniona czy puste słowo? Studium socjopedagogiczne* (Warszawa 2019). Recenzowana publikacja stanowi swoistą klamrę spinającą nie tylko intelektualne poszukiwania Autora, lecz przede wszystkim jest próbą odpowiedzi na pytanie o to, co stanowi o godności człowieka, jakie jest jej rozumienie przez współczesną polską młodzież. To również diagnoza ukazująca współczesne zagrożenia oraz konkretna odpowiedź dla podmiotów kształtujących życie społeczne.

W ponowoczesnym świecie większego znaczenia nabierają wartości przeżyciowe, przyjemnościowe i postmaterialistyczne. Ludzie nie odczuwają potrzeby stabilności, są skoncentrowani na krótkotrwałych doznaniach, coraz częściej orientują się jedynie na kolekcjonowanie wydarzeń i interakcji. Takie postawy przyczyniają się także do kształtowania norm i wartości, które często są przyjmowane na drodze odchodzenia od ustalonego, tradycyjnego kanonu aksjologiczno-normatywnego. Z badań socjologicznych, także polskiego społeczeństwa podlegającego gwałtownej transformacji, wyłania się pesymistyczny obraz człowieka, który hołduje hedonizmowi i pragmatyzmowi

o orientacji konsumpcjonistycznej, ujawniającego skłonność do przemocy i postawy egoistyczne. Zmiany w postawach i zachowaniach moralnych oscylują między absolutyzmem i rygoryzmem moralnym a tendencjami cechującymi się utylitaryzmem, permisywizmem i relatywizmem moralnym, w których akcentuje się prawa jednostki do autonomii, niezależności i osiągnięcia indywidualnego szczęścia.

Zjawiska te w polskim społeczeństwie zauważył i starał się je przedstawić w swym nauczaniu prymas Stefan Wyszyński. Jego wskazania, szczególnie w kontekście beatyfikacji jego osoby, winny się stać wyznacznikiem działalności duszpasterskiej polskiego Kościoła. W swojej publikacji problem ten podjął Janusz Mariański, wskazując podstawowe założenia i oryginalność nauczania Prymasa Tysiąclecia. Podstawą społecznej myśli prezentowanej przez Stefana Wyszyńskiego jest człowiek, który w swym ontycznym wymiarze jawi się jako osoba, jedność substancjalna ciała i duszy. Originalność katolickiej nauki społecznej w ujęciu Wyszyńskiego polega na tym, że szeroko uwzględniał on jako jej źródło cały przekaz biblijny, zarówno Stary jak i Nowy Testament, ponadto nadał nauce Kościoła szeroką podbudowę historyczną, podkreślając jej ciągłość oraz rozwojowość podstawowych zasad społeczno-moralnych. W centrum swojego nauczania społeczne umieścił człowieka jako stworzenie Boże, posiadające wyjątkową godność i powołanie, a także szczególne prawa: do przyrody, wolności, sprawiedliwego traktowania ze strony innych ludzi i instytucji. Ukazując człowieka w kontekście stworzenia i w relacji do Boga, przedstawił religijną koncepcję godności osoby ludzkiej. Podstawowym składnikiem wartości osoby ludzkiej na płaszczyźnie nadprzyrodzonej jest prawda o podobieństwie do Boga i o usynowieniu go dzięki odkupieniu.

Personalistyczno-integralne ujęcie katolickiej nauki społecznej wyraża się w zaakcentowaniu przyrodzonej i nadprzyrodzonej godności osoby ludzkiej, praw człowieka i zasad etyczno-społecznych. Godność osobowa jako cecha przysługuje każdemu przedstawicielowi gatunku *homo sapiens*. Jest ona niezbywalna i nieutracana. Wszelkie struktury, instytucje życia społecznego powinny służyć człowiekowi. Nie może się on czuć niewolnikiem we własnej społeczności narodowej czy religijnej. Prymat człowieka w stosunku do świata materialnego, a nawet życia społecznego, oparty jest na duchowych pierwiastkach natury ludzkiej. Jako osoba, człowiek przerasta każdą wspólnotę:

narodową, państwową, zawodową, gospodarczą, kulturową. Godność osobowa jest zatem absolutna; o tyle zmienia się w rozwoju historycznym, o ile zmienia się człowiek. Jest ona człowiekowi dana i zadana zarazem, co wskazuje na dynamizm osoby ludzkiej. Na tych zasadach teoretycznych buduje Stefan Wyszyński koncepcję ładu społecznego w odniesieniu do małżeństwa i rodziny, narodu, państwa oraz całej rodziny ludzkiej.

Nauka o godności człowieka stanowi także centralną ideę nauczania społeczno-moralnego w przekazie Jana Pawła II. Problem ten pojawia się praktycznie we wszystkich jego encyklikach. Według Jana Pawła II godność jest fundamentalną cechą człowieka i społeczeństwa. Pełni rolę kryterium moralności, jest w pewnym sensie wyznacznikiem wartości ludzkiego działania. Papież dokonał radykalnego zwrotu w społecznym nauczaniu Kościoła, polegającego na tym, że to człowiek wyposażony w godność stał się punktem wyjścia analizy społecznej rzeczywistości, a nie – jak dotychczas – aspekt społeczno-gospodarczy. Wynikiem takiego spojrzenia na osobę ludzką jest podkreślana przez papieża teza, że godność osobowa stanowi podstawę do sformułowania praw człowieka. Jan Paweł II zwrócił także uwagę na społeczny wymiar godności, polegający na tym, że poszanowanie ludzkiej godności, każdego człowieka i całego człowieka, winno być rozpatrywane nie tylko w kategoriach poszanowania jednostki, lecz także rozumiane w szerszym kontekście solidarnego i harmonijnego rozwoju wszystkich członków społeczeństwa.

Podkreślając wagę poszanowania godności ludzkiej, papież w swoim nauczaniu społeczno-moralnym wielokrotnie wskazywał na różnorodne zagrożenia godności w wymiarze materialnym i duchowym. Wraz z olbrzymim postępem w opanowaniu świata rzeczy człowiek stał się do pewnego stopnia niewolnikiem świata materii, zniewalając człowieka także stosunki społeczne. Zamiast oczekiwanej harmonii, między człowiekiem a wytworami techniki tworzy się napięcie i lęk. Wśród duchowych zagrożeń godności ludzkiej Jan Paweł II wymienia pogwałcenie podstawowych praw człowieka: prawa do religii, wolności sumienia, prawa do wychowania dzieci zgodnie z wiarą i przekonaniami rodziców, prawa do wykształcenia stosownie do uzdolnień. Podsumowując społeczno-moralne nauczanie papieża, Janusz Mariański konkluduje, że składa się ono z dwóch integralnych elementów: wizji godności nadprzyrodzonej, mającej swe podstawy

w objawieniu, oraz wizji godności naturalnej, wynikającej z obserwacji ludzkiej natury.

Dogłębną teoretyczną analizę dotyczącą godności człowieka Autor rozpoczął od próby jej zdefiniowania. Wyróżnił w niej trzy zasadnicze sfery, które stały się niejako orbitami, po których porusza się w dalszych częściach swej książki. Dostrzegamy więc odróżnienie godności osobowej od osobowościowej i osobistej. Nie są to jednak trzy oddzielne sfery, które nie posiadają żadnego związku ze sobą. Poruszając się w obszarze chrześcijańskiego personalizmu, Mariański wyraźnie zaznaczył wspólny mianownik owych określeń, jakim jest osoba ludzka. Podejmując swoje rozważania, wskazał, że godność człowieka jest wartością fundamentalną, podstawą normatywną praw człowieka i najogólniejszą wartością oraz normą ładu społecznego. Każdy człowiek posiada ją z racji tego, że jest podmiotem, osobą. Wynika z tego, że człowiek rodzi się jako istota rozumna, wolna i obdarzona sumieniem. Przymiotów tych nie może sam się wyzbyć, ani też nikt nie jest zdolny go pozbawić, stąd wartość ta jest niezbywalna i trwała. Człowiek w swej godności przerasta sobą całą otaczającą go rzeczywistość.

Oprócz tak pojętej zasady odnoszącej się do godności, lubelski socjolog wyróżnia także wartości, jakimi są godność osobowościowa i osobista oraz godność zawodowa. Godność osobowościowa wyraża się w koncentracji działań i sprawności ludzkich oraz przejawia się w różnorodnych doskonałościach, zwłaszcza tych, które utrwaliły się w działaniach moralnie wartościowych oraz w charakterze człowieka. Godność osobista odnosi się do odczuć i świadomości podmiotowej oraz wiąże się z godnością osoby. Godność związana jest także z konkretną rolą społeczną lub wykonywanym zawodem. Spełniane role społeczne lub konkretny zawód zobowiązują do przestrzegania określonych zachowań ocenianych jako godne. Przez zachowania niegodne traci się godność związaną z daną rolą społeczną. Godność odnosi się przede wszystkim do osób, wtórnie zaś do pełnionych ról społecznych.

Niezwykłe interesującym zagadnieniem podjętym przez Mariańskiego jest ukazanie jak młodzież postrzega godność oraz gdzie dopatruje się jej źródeł. Odwołując się do przeprowadzonych przez siebie badań, odpowiada na pytanie, czy ankietowani posiadają świadomość nadprzyrodzonego źródła swej godności, czy pojmują ją jako wynik czysto ludzkich umów i traktatów. Pomocą w tym służą wypowiedzi

młodzieży w konkretnych kwestiach dotyczących różnego rozumienia godności: jako wartości odnoszącej się do samego siebie i innych ludzi, jako stylu życia moralnego, jako nienaruszania godności własnej i innych ludzi oraz poświęcenia się dla innych, jako szacunku, dumy i honoru, jako podstawy praw człowieka, jako równoważnika innych wartości, jako poczucia własnej wartości, jako istoty człowieczeństwa, jako godności ludzkiej w wymiarze religijnym.

Wypowiedzi osób ankietowanych wskazują, że większość respondentów myśli pozytywnie o godności, czyniąc to często powierzchownie i wiążąc z nią różnorodne treści. Zdają sobie oni sprawę z tego, że godność jest bardzo ważną sprawą, której nie można człowiekowi zabrać, że jest ona dana po to, aby darzyć człowieka szacunkiem oraz że stanowi ona najwyższą i nieutracalną wartość człowieka. Badania wskazują także, że pojęcie godności jest w świadomości młodych osób na ogół nasycone pozytywnymi skojarzeniami emocjonalnymi, lecz odnosi się ono do indywidualnych i społecznych funkcji oraz wartości, rzadziej do jej istoty. Dla zdecydowanej większości badanej młodzieży godność jest wartością dostrzegalną i doświadczalną, ale mniej się nad nią reflektuje. Trudno jednak dostrzec w polu widzenia badanej młodzieży związek godności z religią. Na podstawie przeprowadzonych badań Mariański stawia tezę, że młodzież pozytywnie ocenia osoby o wysokim poczuciu godności własnej. Osoby takie są zazwyczaj odbierane jako te, które respektują reguły i zasady określające, co jest dobre, a co złe.

We współczesnym świecie istnieje wiele zjawisk, w których godność człowieka jest naruszana, a nawet świadomie kwestionowana. W tym procesie ważną rolę odgrywają warunki gospodarcze, społeczne i polityczne. Janusz Mariański wskazuje, że w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego opisywane są zjawiska z różnych obszarów życia ekonomicznego, zawodowego, politycznego oraz relacji międzyludzkich, w których naruszana jest godność ludzka. Nauczanie społeczne Kościoła ocenia z punktu widzenia etycznego wszelkie przejawy degradacji człowieka i różne systemy niesprawiedliwości funkcjonujące w życiu społecznym. Jednocześnie uznaje człowieka, ujmowanego jako osobę w swojej godności przyrodzonej i nadprzyrodzonej, jako najwyższą wartość porządku społecznego i moralnego.

Sytuacjom zagrażającym godności osoby ludzkiej sprzyja między innymi subiektywistyczny relatywizm, upowszechniający się

w dzisiejszych czasach. Współcześnie fałszowana jest także sama prawda, człowiek funkcjonuje w tzw. społeczeństwie płynnym, niemającym punktów stałych, pozbawionym trwałych odniesień. Autor publikacji wskazuje, że godność człowieka jest współcześnie wartością pożądaną i niepożądaną jednocześnie. Z jednej strony wciąż odwołujemy się do godności, potępiamy sytuacje, w których dochodzi do naruszania podstawowych praw człowieka. Z drugiej strony są i tacy, którzy uważają godność za wartość zbędną oraz dążą do jej usunięcia, gdyż powoduje ona jedynie niepotrzebne kontrowersje i spory.

Mając powyższe na względzie, można zdaniem Mariańskiego wskazać pewne rekomendacje wychowawcze dotyczące przyszłości. Porządek społeczny nie może się utrzymać bez wartości moralnych, a moralność nie może zostać zastąpiona pewnymi mechanizmami ekonomicznymi. Przyspieszony proces przemian wartości niesie ze sobą szanse, lecz także i zagrożenia. Największy wpływ na kształtowanie się postaw progodnościowych mają elity społeczeństwa, twórcy opinii publicznej. Ważne jest wychowanie ku wartościom moralnym o charakterze uniwersalnym. Autor dostrzega, że jako ludzie nie jesteśmy jedynie przedmiotem współczesnej transformacji, ale także jej twórcami. Pluralizm czy relatywizm wartości moralnych jest faktem, ale nie normą czy ideałem. Potrzebne są stałe drogowskazy aksjologiczne i normatywne, przede wszystkim wartości o charakterze uniwersalnym, które opierają się relatywizacji.

W wychowaniu progodnościowym człowiek otwiera się na prawdę i dobro, stara się być wiernym przyjętym wartościom. Wychowanie moralne, rozważane z socjologicznego punktu widzenia, doprowadza do takiego punktu rozwoju człowieka, w którym jednostka rozstrzyga o wartości moralnej swoich działań, o tym, co słuszne lub niesłuszne, uczciwe lub nieuczciwe, opierając się na powszechnie uznawanych w danej kulturze zasadach, celach czy też ideałach. Wychowanie moralne nie może być tylko przekazywaniem wychowankom systemu przepisów i norm wraz z zachętą do postępowania zgodnie z przekazanym kodeksem moralnym. Jest ono przede wszystkim kształtowaniem prawidłowych postaw moralnych młodego pokolenia. Godność osoby ludzkiej jest fundamentem wychowania, dlatego wychowanie moralne nabiera cech wychowania o charakterze personalistycznym.

Wychowanie progodnościowe odnosi się nie tylko do okresu dzieciństwa i młodości, ale całego życia człowieka. Wymaga zarówno

oddziaływań zorganizowanych instytucji, jak i wysiłków własnych. Janusz Mariański dostrzega, że podstawowa idea wychowawcza zależy od przyjętej koncepcji człowieka. Wychowanie moralne, rozumiane jako wychowanie do człowieczeństwa, opiera się według niego na dwóch podstawowych założeniach. Pierwszym z nich jest uznanie, że człowiek jest powołany do życia w prawdziwej miłości, drugim zaś że każdy człowiek urzeczywistnia się przez bezinteresowny dar z samego siebie. We współczesnej edukacji i wychowaniu należy uwzględnić przede wszystkim konieczność budzenia poczucia godności osobowej wychowanka i konieczności jej poszanowania. Chodzi o wspomaganie go w rozumieniu, że on sam, jak i każdy inny człowiek, jest najwyższą wartością. Odwołując się do wypowiedzi ankietowanej młodzieży, Mariański podkreśla, że przywiązuje ona większą wagę do indywidualnego przekazu wartości godnościowych w wychowaniu niż do przekazu, jaki płynie od różnych instytucji i grup społecznych. Zauważa również, że w wypowiedziach badanych rzadko można było spotkać przekonanie, iż pogłębienie wiary jest drogą do poszanowania i afirmowania godności.

Lubelski socjolog podkreśla, że rodzina jest pierwszą szkołą człowieczeństwa. Wychowanie w rodzinie do poczucia godności osoby jest procesem, który sprzyja budowaniu prawdziwej osobowości dziecka i młodego człowieka. W rodzinie dokonują się także procesy uspołecznienia, w niej, jako wspólnocie miłości, inicjuje się proces poznania, że człowiek, czyniąc z siebie dar złożony drugiemu, nadaje jedynie słuszny kierunek rozwoju, warunkujący jego własny wzrost. To właśnie od rodziców dzieci przejmują różnorodne postawy moralne, niejednokrotnie sprzeczne z wartościami obowiązującymi w ich środowiskach. Rodzina nie działa jednak w izolacji od innych instytucji wychowawczych. Najbardziej korzystne warunki gwarantujące powodzenie wychowania moralnego młodego pokolenia będą wtedy, gdy rodzina i pozostałe instytucje wychowujące będą działać w sposób skoordynowany i niesprzeczny.

We współczesnej edukacji i wychowaniu należy przede wszystkim uwzględnić konieczność budzenia poczucia godności osobowej wychowanka i troski o jej poszanowanie. Chodzi o wspomaganie go w rozumieniu, że on sam, jak i każdy inny człowiek, jest najwyższą wartością. Istotne jest także przypominanie, że godność posiada wymiar normatywny. Dlatego należy go wspomagać w trosce

o jego własny rozwój moralny, w wyznaczaniu sobie celów życiowych, odkrywaniu sposobów ich realizacji. Zafałszowanie ludzkiej wolności, traktowanie wolności w sposób absolutny i bez żadnych ograniczeń, zagraża godności ludzkiej, a nawet prowadzi do różnych form zniewolenia osobistego i społecznego. W konsekwencji rozwija się permisywizm i relatywizm moralny, zwłaszcza ten godzący w wartości podstawowe. Wolność należy rozpatrywać w horyzoncie aksjologicznym wyznaczonym przez godność osoby ludzkiej. Urzeczywistnia się ona prawidłowo przez odniesienie do innych wartości i w duchu odpowiedzialności za dobro drugiego człowieka.

Dogłębna analiza zróżnicowanych poglądów na zagadnienie, jakim jest najbardziej podstawowa wartość człowieka – godność osobowa, oparta na różnych koncepcjach osoby ludzkiej, daje możliwość zapoznania się z faktycznym stanem, z tym, czym ona jest oraz z konkretnymi jej zagrożeniami. Niezwykle ważny jest postulat, jaki stawia Autor, a mianowicie to, że w omawianiu kwestii związanych z godnością człowieka nie można poprzestać jedynie na pozytywnoprawnym podejściu, lecz należy dokonać analizy ontologicznej i deontologicznej praw człowieka oraz stworzyć swoisty fundament obrony praw człowieka. Solidne badania empiryczne odpowiadają na stawiane, także w okresie polskiej transformacji ustrojowej, podstawowe pytania: czym faktycznie jest godność człowieka, jakie są współczesne jej zagrożenia, jakie kierunki i środki wychowawcze mogą zabezpieczyć najbardziej podstawowe ludzkie prawa. Janusz Marianański z niezwykłą trafnością ukazał różne konteksty społeczne funkcjonowania wartości godnościowych, rozumienie godności przez polską młodzież, sposoby jej uzasadniania oraz mechanizmy nadawania lub odbierania innym godności w sensie społeczno-moralnym. Zwrócił również uwagę, że lansowane przez współczesną kulturę modele życia przyczyniają się do relatywizowania lub naruszania godności osób należących do różnych warstw i grup społecznych.

Autor publikacji postuluje także, by nauki socjologiczne podejmowały w większym zakresie problematykę godności ludzkiej, by stała się ona swoistą modą w psychologii, socjologii, pedagogice, co byłoby także wkładem w przezwyciężanie kryzysu moralnego, obserwowanego we współczesności. Ten postulat odnosi się również do osób wytyczających kierunki działalności duszpasterskiej Kościoła katolickiego, aby w swych programach zawarli prawdę o godności

każdego człowieka, a także krytykę sytuacji jej uwłaczających. Janusz Mariański podkreśla, że wychowanie do wartości progodnościowych winno ukazywać, iż godność posiada także wymiar normatywny. Dlatego należy wspomagać człowieka w kształtowaniu postaw zobowiązujących do rozwoju moralnego, wyznaczania celów życiowych, odkrywania sposobów ich realizacji oraz wartościowania i osiągnięcia konkretnych efektów. Realizacja powyższych założeń prowadzi bezpośrednio lub pośrednio do osiągnięcia, a przynajmniej do zbliżenia się ku pełni człowieczeństwa. Wychowanie progodnościowe, zwane wychowaniem personalistycznym, prowadzi do formowania integralnie rozumianego człowieka, rozwijania w nim tego, co ludzkie, utrwalania w nim więzi z prawdą i dobrem. Uznanie godności osoby i jej odmienności od otaczającego świata wyznaczają kierunek wychowania moralnego człowieka, by umiał być nie tylko z innymi, ale i dla innych. Realizuje się to nie tylko poprzez pracę nauczycieli i wychowawców oraz instytucji wychowawczych, lecz także dzięki aktywności własnej wychowanków cieszących się godnością i pragnących w maksymalnym stopniu wykorzystać swój naturalny potencjał.

Analiza aktualnych we współczesnym świecie kwestii i osadzenie ich w przestrzeni polskiego młodego pokolenia czynią książkę Janusza Mariańskiego nieocenionym źródłem wiedzy dla znawców problemu, jak również dla poszukujących odpowiedzi na temat moralności i wychowania moralnego w kontekście globalizującego się świata. Jest niezwykle ważnym źródłem wiedzy dla teoretyków zajmujących się analizą systemów socjologicznych oraz dla osób, które pragną wcielić z życie najbardziej podstawowe zasady uwzględniające osobową godność człowieka. Publikacja może być również ważnym źródłem wiedzy dla osób zajmujących się analizą obecnej kondycji Kościoła katolickiego oraz tych, którzy wytyczają kierunki jego duszpasterskiego funkcjonowania w służbie budowy społeczeństwa na fundamencie stałych wartości, wśród których człowiek ze swoją godnością przyrodzoną i nadprzyrodzoną odgrywa pierwszoplanową rolę.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Dr Mariusz Konieczny

Parafia Tyśmienica

e-mail: mariusz-ko@wp.pl